

PODRIJETLO, MITOLOGIJA I VJEROVANJA ROMA

Maja DRAGUN
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 29(=914.99)
39(=914.99)

Stručni rad

Primljeno: 7.4.2000.

U ovom je tekstu riječ o pitanjima romskog podrijetla, te analizi njihovih poznatih mitova i religijskih vjerovanja. Problemi te analize su višestruki: romska kultura bazirana je uglavnom na usmenim legendama, što znači da su događaji njihove povijesti teško određivi, i to i vremenski i sadržajno. Romi na svojim tisućljetnim putovanjima dolaze u dodir s gotovo svim indoeuropskim kulturama, mitologijama i religijama. Zato je teško odrediti koliko su neki fenomeni njihove kulture izvorni, a koliko naslijeđeni. Također se postavlja pitanje u kojoj su mjeri oni utjecali na ostale kulture. Obradene su njihove legende o podrijetlu i teorije romologa o istom problemu. Razrađen je utjecaj hinduizma, zoroastrizma, judeo-kršćanstva te egipatske i gnostičke tradicije na romske mitove i religiozna uvjerenja. Ustanovljena je duboka utkanost kulta ženskog božanstva i plodnosti u svjetonazor i običaje Roma. Na taj se način oni pokazuju baštinicima matrijarhalnog svijeta, na temelju čega se može pretpostaviti da je nekad u davnini barem dio romskih plemena bio sjedilački. U interpretaciji arhetipova iz romskih mitova i legendi pretežno je korištena klasifikacija simboličkih shema i arhetipova G. Duranda, a u manjoj mjeri i Jungova arhetipologija.

✉ Requests for reprints should be sent to Maja Dragun,
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Marulićev trg 19,
10000 Zagreb, Croatia.
E-mail: maja@ipdi.hr

UVOD

317

Riječ "Rom" znači čovjek. To znači da Romi sebe doživljavaju ponajprije kao pripadnike ljudskog roda, dakle univerzalistički, a tek sekundarno pripadnicima romskog naroda. Ta etimološka činjenica, kao i činjenica opsežne povijesne, mitološke i

arhetipske građe vezane uz romski narod, čini ih zanimljivim, iako premalo obrađivanim predmetom antropološkog istraživanja. Romi, kao "narod bez domovine", u svojim mitovima obnašaju osim univerzalnih i neke specifične arhetipove. Oni su prisutni u mitu o obećanoj zemlji te u motivu grijeha i vječnog lutanja. Slične arhetipove sadrži i židovska predaja ("vječni Žid", osuđenost na lutanje, obećana zemlja).

Postoje dvije dominantne teorije o podrijetlu Roma, jedna o njihovu indijskom podrijetlu, a druga o njihovu bliskoistočnom podrijetlu. Prva je utemeljena na vrlo visokoj sličnosti njihova jezika s jezikom određenih indijskih, pretežito dravidskih plemena te na njihovoj komparativnoj sličnosti u načinu života i djelatnostima. Druga teorija je bazirana na romskim legendama koje svoje podrijetlo vežu uz Kaldeju, Babilon te Asiriju. Po njoj su se Romi, nakon osvajanja Kaldeje od Kira, raspršili na četiri strane; prema Indiji, prema Armeniji i Rusiji, prema Turskoj, Grčkoj i Balkanu, te prema Egiptu i Španjolskoj. Ta teorija ide dublje u povijest, pa ne isključuje mogućnost da se jedan dio Roma privremeno nastanio na području sjeverne Indije i bio od tamo prognan, vjerojatno zbog muslimanskih osvajanja u XII.stoljeću.

Činjenica je da Romi unutar svoje kulture imaju elemente indijske, perzijske, judejsko-kršćanske, egipatske te europske kulture, kao i znatnu arhetipsku građu vezanu uz predarijske i pretkršćanske kultove velikih božica plodnosti (Kali, Ištar, Astarte, Sarai, Izide, kao i Crne Sare). Oni su možda jedini narod koji u svojoj usmenoj predaji tvori živu vezu s davnim matrijarhalnim kultom, tzv. lunarnom epifanijom.

Dodirne točke romskih vjerovanja i hinduizma su vjerovanje u karmu, te kastinska uvjetovanost iz koje proizlazi nevoljkost Roma prema promjenama načina života i tradicionalne djelatnosti karakteristične za određeno pleme. Već je navedena njihova naklonjenost ženskom božanstvu, na kojem se bazira i tantrička doktrina i predarijski, dravidski kult obožavanja božice Kali. Njihov stil života je nomadski, oni se ne kuće, ne zadržavaju na jednom mjestu. Osnovno Načelo indijske, osobito vedske mudrosti je odbacivanje materijalnog privida – Maje te nevezanje uz materijalnu stvarnost. Romi su narod koji žive to načelo.

Utjecaj judeo-kršćanstva na Rome je iznimno jak. Postoje indikacije da su Romi dva tisućljeća prije Krista živjeli na području Bliskog istoka. Starozavjetna židovska predaja nalazi paralelu u legendama Roma. Kršćanstvo kao nastavak judejske tradicije osobito je omiljeno među Romima zbog štovanja Majke Božje te njezinog sina Isusa Krista koji je model vrlo blizak matrijarhalnom štovanju velike majke te njezinog sina – bogočovjeka. Epifanije sina bile su u razdoblju prije Krista široko rasprostranjene područjem Mediterana. Romi se kao što-

vatelji velike majke lako identificiraju sa kršćanskim arhetipom.

Velik je utjecaj kako zoroastričke tako i gnostičke predaje na Rome. On se osobito očituje u dualizmu Dela (Boga) i Bengha (Đavla). Također je neosporan i dodir Roma sa okultnom baštinom Egipta, i to posebice u činjenici tajnovitosti njihove usmene predaje i rituala.¹

Također moram navesti utjecaj Grčke na romski narod koji je dugo vremena obitavao na području te zemlje. Sličnost romske predaje s gnostičkom Romi mogu zahvaliti i utjecaju helenske kulture i susretima sa pripadnicima židovskih općina rasprostranjenih na području Grčke i Male Azije. Mogli bismo se upitati nisu li Romi, kao baštinici gnoze, imali udjela i u srednjovjekovnoj alkemiji.

Romski jezik smješta se u porodicu dravidskih jezika sjeverozapadne Indije. To je zaključeno na osnovi komparacija s tamošnjim jezicima. Svrstava se u skupinu dardu jezika. Pokušava se dokazati da Romi potječu od određenih indijskih plemena, naročito Doma i Lura. Domi se bave glazbom i plesom. Prisutna je sličnost između imena Romi koje je rasprostranjeno u Europi, armenskog Lomi, te perzijskog Domi (kako se određena nomadska plemena slična Romima u tim zemljama nazivaju). Luri se bave ocakljivanjem posuđa, zlatarstvom, plesom i svirkom. Za sebe tvrde da su došli iz Alepa (Bliski istok).²

Po dokumentiranim podacima, Romi u velikom valu stižu u balkanske zemlje početkom XIV. stoljeća (u Iran su stigli u većem broju u XII. stoljeću, vjerojatno pred progonom Muhameda Gaznija). U ostale zemlje Europe Romi dolaze tijekom XIV. i XV. stoljeća. Uvijek postoji mogućnost da je do manjih valova naseljavanja dolazilo i prije navedenih stoljeća (potkrijepu za to moglo bi se tražiti u legendama, te u ranoj prisutnosti nekih vaneuropskih simbola na europskom tlu što se otkrilo arheološkim istraživanjima).

Ima više romskih plemena u Europi. To su Kaldere (kovači-srednja Europa), Gitani (Španjolska, Portugal, sj. Afrika i jug Francuske) te Manuše (francuski i njemačko-austrijski Sinti i talijanski Pjemontesi). Sve te skupine imaju još podskupina, čiji je stil života vezan uz tradicionalnu djelatnost. Djelatnosti Roma u Europi kroz povijest su u rasponu od kovačkog zanata, ocakljivanja posuđa, pripitomljavanja medvjeda, bavljenja glazbom i plesom (osobito Mađarska i Španjolska), mađioničarstva, konjogojstva, priređivanja sajmovi do, u krajnjem slučaju, prosjaštva.

Njihova kultura je primjer vezanosti kovaštva, magije i glazbe koju Eliade izdvaja kao nužni fenomen primitivnih šamanskih zajednica. "Na različitim kulturnim razinama od davnine postoji intimna veza između kovačkog umijeća, okultnih

nauka (šamanizam, magija itd.) i umjetnosti pjevanja, plesanja i pjesništva". (Clébert, 1967.; 28) Romi su nepismen narod, s vrlo siromašnim, primitivnim uvjetima života. Kao narod na margini, oni obnašaju i zanimanja na margini. Oni svoj stil života vole takav kakav je, dajući prednost načelu sreće i zabave u odnosu na materijalna dobra.

LEGENDARNO ISHODIŠTE PODRIJETLA ROMA

U legendama Romi svoju lutalačku sudbinu, te prokletstvo svog lutanja izvode iz nekog inicijalnog grijeha (bio to incest, huljenje oca ili pak izdaja Isusa Krista, kovanje čavala za njegovo raspeće...)

Vjerojatno je da "grieh izdaje Krista" nije izvorno romski arhetip, već im je nametnut od kršćanske percepcije. Izvorno romsko je povezivanje prokletstva uz incest (u legendi o progonu iz Indije) koje djeluje na Rome kao incestuozna zablana. Uobičajeni su "svadbeni kvaterniji" koji uključuju poželjne i nepoželjne parove muškarac-žena; nepoželjni su bratsestra, sin-majka, otac-kćer. (Jung, 1996.)³

Legenda o indijskom podrijetlu Roma

Legenda o progonu Roma iz Indije kao grijeh koji je bio uzrokom njihovog prokletstva te progonstva navodi incestuoznu ženidbu (između brata i sestre).

Veliki mag je upozorio indijskog kralja da će neprijatelj napasti njegovu kraljevinu i uništiti mu obitelj, s tim da će napadač biti nemoćan napadne li Rome. Kralj zato u tajnosti povjerava romskom poglavaru svoju jedinicu kćer Gan. Gan odrasta u istom šatoru s Čenom, poglavarevim sinom. Kad poglavar umre, Romi saletješe novog poglavara Čena da se oženi. Čen ne prihvaća djevojke koje mu nude, već želi samo "sestru" Gan u koju je zaljubljen. Majka mu pripočava da Gan nije njegova sestra, ali da mora čuvati tajnu, jer bi inače osvajač ubio Gan. On ne odaje tu tajnu, ali ipak ženi Gan. Pleme se dijeli u dva klana – jedan koji podržava Čena i drugi koji ga osuđuje zbog braka sa sestrom. Drugi tabor protjeruje Čena, Gan i njihove sljedbenike iz Indije. Otad oni lutaju zemljom, jer ih je veliki mag prokleo da nikad ne prespavaju u jednom mjestu, ne piju dva puta vodu iz istog bunara te ne pregaze dva puta istu rijeku u istoj godini. (Đurić, 1987)

Iako u romskoj legendi nije riječ o pravom, već o prividnom incestu, jasno je da je čak i prividna incestuozna veza bila dostatan motiv za njihov progon i osuđenost na lutanje. U srži legende također je utkana poruka da su Romi nepravedno prognani, jer, da se otkrilo kako Čen i Gan nisu brat i sestra, Indijka Gan bi nastradala – dakle oni su prognani št-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

teći Indijku. Time se također poručuje da Rome drugi narod uvlači u mrežu prikrivanja, a potom ih osuđuje zbog prikrivanja.

Za usporedbu navodim gnostički svadbeni kvaternio koji je svojevrsna varijacija biblijske teme s autohtonim elementima, te koji problematizira incestuoznu vezu i njezine posljedice.

Rodu bez kralja, rođenom odozgo, pripadaju Miriam, tražena, i Jethro, veliki mudrac, Sephora Mavarka (Ciganka) i Mojsije čije potomstvo nije u Egiptu. Mojsije odgovara muškarcu (suprugu), Sephora suprugi i sestri, Miriam Mojsijevoj majci ili starijoj sestri, a Jethro arhetipu starog mudraca. Brak Mojsija i Sephore izaziva osudu od Miriam te ona od bijesa pobijeli i postane leprozna. Njezin bijes je uvjetovan posesivnošću prema Mojsiju te činjenicama da su Mojsije i Sephora brat i sestra te da je Sephora Mavarka-Ciganka (Jung, 1996.).⁴ Jung ne obrazlaže kako to da su Mojsije i Sephora brat i sestra, iako je ona za razliku od njega Mavarka. Možda se također radi o posvojenoj sestri.

Očita je sličnost između romske legende i ovog gnostičkog kvaternija. Unatoč eteričnosti i zamršenosti gnostičke predaje, možemo izvesti komparativne zaključke. Iako su sve osobe rodbinski vezane, postoji određena prihvatljiva veza (Mojsije-Sephora) te neprihvatljiva (Mojsije-Miriam). Ali i ta "poželjna veza", ako se ostvari, polučuje nepoželjne posljedice – bijes i bolest Miriaminu. U slučaju romske legende nepoželjna posljedica incestuozne veze je prokletstvo Roma od velikog maga te njihov progon iz Indije.

Incestuozna potka romske legende uzeta je kao povod romskog prokletstva te osuđenosti na lutanje. Arhetip prokletstva i prisilnog lutalaštva je jedan od osnovnih romskih arhetipova koji se kroz mnoštvo romskih legendi nastoji izvesti iz nekog inicijalnog grijeha. Tako da je incestuozna zabrana, koliko god sama imala težinu, unutar ove legende u službi racionaliziranja arhetipa lutanja.

Legenda o kaldejskom podrijetlu Roma

Prema drugoj važnoj legendi, Romi sebe drže vrlo starim narodom, potomcima Noinog sina Kaama. Tu legendu je ispričao kako Chaudy (romski starješina) Robertu Henryu, belgijskom sociologu.

"Mi smo potomci Noinog sina Kaama. Kaamo se narugao ocu koji se napio te ga je otac prokleo i rekao da će biti rob. Jednog dana smo se pobunili i vratili slobodu – osvojili smo zemlju koja se zvaše Kaldeja. Kad je ta zemlja postala premala za nas, starješine i vračevi nam zapovjediše da se razdvojimo. Najhrabrija skupina ode prema Indiji, noseći arku i zbirku svetih knjiga. Prije toga, na stotine je plemena poučeno u

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

patrinu (umijeću prepoznavanja cestovnih znakova). Vračevi su prorekli da će se djeca plemena ponovno susresti u budućnosti. Jedna naša skupina tad ode prema Egiptu. Preostali dio u Kaldeji sklapa savez s Asircima te zajedno s njima gradi Babilon koji postade naša prijestolnica. Pred osvajanjem Cirusha (Kira), perzijskog vladara, bili smo prisiljeni napustiti Kaldeju. Jedan dio naroda ide prema istoku, a drugi prema zapadu. Na zapadu se dio naroda zaustavlja u Pelazgiji (staroj Grčkoj). Pelazgi nas lijepo primaju te sa njima putujemo, udarimo temelje Marseilleu, te plovimo duž Rhone." (Clébert, 1967)

Ova je legenda vrlo slična biblijskoj predaji o sudbini Noinih sinova, kao i židovskoj legendi o obećanoj zemlji Judeji. Ona za ishodišnu zemlju Roma drži Kaldeju te Asiriju i Babilon – dakle bliskoistočni prostor s kojeg su se Romi, nakon Kirovog osvajanja, proširili na poznate četiri strane. Navodno građenje Babilona te pouka u patrinu (univerzalnom jeziku) također veoma podsjeća na biblijsku priču o narodu koji je gradio babilonsku kulu te kojem je Bog "pomiješao jezike".

"Sva je zemlja imala jedan jezik i riječi iste... Jedan drugome reče: "Hajdemo praviti opeke, pa ih peći da otvrdnu!"... "Hajde da sebi podignemo grad i toranj s vrhom do neba! Pribavimo sebi ime, da se ne raspršimo po svoj zemlji!" Jahve se tad spusti da vidi grad i toranj što su ga gradili sinovi čovječji. Jahve reče: "Zbilja su jedan narod s jednim jezikom za sve. Ovo je tek početak njihovih nastojanja. Sad im ništa neće biti neostvarivo što god naume izvesti. Hajde da sidemo i jezik im pobrkamo, da jedan drugome govora ne razumije. Tako ih Jahve rasu odande po svoj zemlji te ne sazidaše grada. Stoga mu je ime Bebel, jer je ondje Jahve pobrkao govor svima u onom kraju i odande ih je Jahve raspršio po svoj zemlji." (Biblija, 1974; Post 11, 1-26)

Biblijska Knjiga postanka govori o prokletstvu Kainovih potomaka, opisujući ih kao "narod raspršen na vjetru poput lošeg sjemena".⁵ Clébert primjenjuje spomenutu biblijsku pripovijest na Rome osobito zbog poslova koje Biblija pripisuje narodu Kainovih potomaka. Po svemu se vidi da između biblijske predaje o zbivanjima i genezi naroda na području Bliskog istoka te o usudu židovskog naroda, i romskih legendi o vlastitom podrijetlu i narodima s kojima su se tijekom povijesti susretali postoji velika sličnost.

TEORIJE O PODRIJETLU ROMA

Postoje teorije po kojima su Romi donijeli broncu u Europu, i to tijekom II. tisućljeća prije Krista (Clébert, 1967.). Između ostalog, to se potkrepljuje arheološkim nalazima iskopina na području oko Baltika – pronađeno je mnogo brončanog oružja te nakita iz tog razdoblja sa znakom svastike. Svastika je jedan od prvotnih simbola čovječanstva, čije se podrijetlo veže

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

uz Indiju. Romi su je, kao nomadski narod, mogli donijeti u Europu – činjenica je da su norveški Romi još davno prije nacizma nosili na ramenu istetoviranu svastiku.⁶

Koliko god zanimljivo zvučale, ove teorije zbog vremenske udaljenosti te nedostatka dokaznog materijala nisu provjerljive (što ne znači da nisu istinite). Možda je "stari svijet" jednostavno bio puno mobilniji nego što zamišljamo. Uz pretpostavku određenog broja nomadskih plemena te razvijenost trgovine koja je u vrijeme babilonskog carstva neosporna – ne bi nas trebala čuditi geografska rasprostranjenost nekih simbola ili mitova.

Podrijetlo Roma veže se i uz Egipat. Neosporna je činjenica da su oni tijekom povijesti obitavali na području Egipta te imali dodir s egipatskom kulturom. Ali malo je vjerojatno da je njihovo izvorno podrijetlo egipatsko. Unatoč tome je zanimljiv podatak da su se navodno Romi u velikom valu dolaska u Europu, predstavljali kao grofovi ili vojvode Egipta (ili pak Malog Egipta). Pitanje je jesu li se oni tako predstavljali – ili su ih Europljani tako doživljavali. Naime, puno prije romskog dolaska u Europu, u Europi je bio ukorijenjen izraz za drumske lakrdijaše i skitnice – Egipćani. To ukazuje na vjerojatne ranije dolaske skupina "drumskih nomada" iz južnih prostora ("Klein Egypt" na njemačkom je značilo Bliski istok).

Zbog obnašanja matrijarhalnih obrazaca prisutnih u štovanju Velike božice neki Rome drže nastavljačima Izidinog kulta (putujućim Izidinim svećenicima) – i to na temelju velike sličnosti rituala i obrednih plesova Izidina kulta, s romskim ritualima i plesovima. Ta nas činjenica ne bi trebala čuditi, jer simbolika i običaji matrijarhalnih kultura pokazuju univerzalnu rasprostranjenost.

MITOVI, VJEROVANJA I ARHETIPOVI

U romskoj mitologiji i vjerovanjima prisutan je utjecaj velikih religija – i to hinduizma, zoroastrizma i judeo-kršćanstva. Nailazimo i na univerzalne arhetipove, kao i simboličke sheme. Arhetipovi su slike ili motivi koji u sebi sadržavaju dinamičke psihičke i interpersonalne procese. Simboličke sheme su dinamičke skupine arhetipova koje služe određenoj vremenski i civilizacijski uvjetovanoj svrsi.

U arhetipologiji G. Duranda postoje tri simboličke sheme koje su u biti napredujući stupnjevi ovladavanja životom i vremenom.

Na prvom stupnju pojedinac i društvo osjećaju iskonski strah od razornosti prirode koja je u biti razornost vremena koje uništava čovjeka. Simboličke slike tog straha, kako ih Durand naziva – "lica vremena" – vezane su uz noć, vodu, ženu,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

animalnost, pad te Mjesec kao prvotni simbol mjene. Na toj razini prevladavamo izvor straha time što ga predočavamo. Taj stupanj simbolike Durand veže uz hranidbeni refleks kod djeteta.

Drugi je stupanj grubo suočavanje s izvorom straha: borba u kojem junak, boreći se s čudovištem, donosi pobjedu (vrlo čest motiv viteških i svetačkih legendi). Pobjeda likova vremena izaziva se slikama njihovih suprotnosti. To su slike sunčeve svjetlosti, pročišćavanja, odjeljivanja, uspona; te mača i žezla kao oružja i simbola pobjede. Na tim se slikama bazira "dnevni sustav vrijednosti" te solarni kult. Uz njega je vezan patrijarhalni monoteizam koji štuje jednog Boga Oca. "Dnevni sustav" veže se uz posturalnu dominantu, refleks uspravljanja kod djeteta.

Treći stupanj predstavlja svojevrsnu sintezu prva dva – on asimilira u sebe slike straha, pretvarajući ih u slike ljubavi, užitka i spolnosti. On više ne razvezuje nego veže naoko nepojive suprotnosti. On prigrbljuje vrijeme, stapa se s njim, počinje mjeriti cikličke procese, dajući im smisao, utemeljuje kalendare, cikličke svetkovine, rituale i velike astrološke sustave. Vezan je uz obožavanje ženskog božanstva te uz kult plodnosti. Na još višem stupnju on postaje sinteza muškog i ženskog načela (što je karakteristično za kršćanstvo, i za pretkršćanske kultove velike majke i sina bogočovjeka). Svugdje je vezan uz plesove, obrede te godišnje svetkovine. To je "noćni sustav vrijednosti", koji se izražava ritmično-seksualnom dominantom.

Romi imaju razvijenu magiju – ona ide od hiromantije, tarota predviđanja budućnosti te raznih metoda uroka i prevencije od uroka (što se može tumačiti utjecajem Egipta). Također imaju i zanimljivu predodžbu o životu poslije smrti te neobične pogrebne običaje. Najkarakterističnije je vjerovanje u romskog vampira – Mula.⁷

Legenda o kovanju čavala

Romi su prepoznatljivi po kovačkom zanatu. Zanimljivo je da je u percepciji naroda, i europskih i indijskih prema tom zanatu prisutan prezir i gnušanje. Taj se zanat doživljava đavolskim radom, infernalnim i prljavim. Uz taj zanat vezana je zanimljiva legenda o Romima.

"Kad je Jošua ben Miriam (Isus) predan tamničarima da ga pribiju na križ, dva su rimska vojnika dobila dužnost da kupe četiri čavla te u tu svrhu dobiše 80 krajcara. Polovicu novca vojnici zapiju u krčmi. Kasnije s 40 krajcara odu do kovača Židova te ga zatraže da iskuje četiri čavla za raspeće Jošue ben Mirijama. Kovač se tome usprotivio te mu Rimljani zapališe bradu i probodoše ga kopljima. Tad odu do drugog židovskog kovača te mu dadoše isti zadatak. Kad mu rekoše koja je svrha čavala, čovjek stane. Tad se začu glas ubijenog

kovača koji je molio drugog kovača da ne iskuje čavle. Ovaj ga poslušao. Rimljani začuše glas i uplašise se, ali ih to pijane, kakvi su bili, ne spriječi da ubiju i drugog kovača.

Zatim oni odlaze izvan zidina Jeruzalema te tamo sreću Roma koji je upravo pred šatorom namještao nakovanj. Ponudiše mu 40 krajcara te mu rekoše da iskuje četiri čavla. Rom je novac strpao u džep te krenuo s poslom. Kad je iskovao treći te počeo kovati četvrti čavao, Rimljani rekoše: 'S tim ćemo čavlama pribiti Jošuu ben Miriama.' Tad se začuše drhtavi glasovi upozorenja Romu da ne kuje četvrti čavao. Vojnici se prestrašise i pobjegoše. Zadovoljan što je dobio novce, Rom nastavi kovati čavao. Zatim počeka da se čavao ohladi. Nali na njega vode, ali čavao ostade usijan, kao živo i krvavo tijelo. Koliko je god nalijevao vode na nj, čavao je i dalje ostajao usijan.

U crnoj noći čavao svojim svijetlom obasjavaše veliku površinu pustinje. Rom užasnut natovari svoj šator na magarca te pobježe. Kud god Rom otputovao, usijani čavao ga je uvijek pratio. Taj se čavao uvijek pojavljuje pred šatorima potomaka čovjeka koji je iskovao čavle za Isusa. Kad se pojavi, tad Romi bježe. Zbog toga Romi stalno bježe. I zbog toga je Isus pribijen s tri čavla. Četvrti čavao luta s jednog kraja svijeta na drugi." (Clébert, 1967.)

Ta se legenda odnosi na Rome kao kovače i izdajice Isusa Krista. Motiv izdaje Krista nametnut od strane drugih naroda. Taj grijeh izdaje Krista nametnut je kako Romima tako i Židovima – Židovi su ga dali razapeti, a Romi za raspeće čavle skovali. Unatoč tome ta je legenda ukorijenjena u romsku predaju, a spomen četvrtog čavla kod Roma izaziva strah.

Motiv četvrtog čavla može se tumačiti kao podsvjesno usađena krivnja od koje oni bježe. Četvrti element kod Junga predstavlja sjenu, moralno neprihvatljive sadržaje. Četvrta figura je uvijek tamna i numinozna – uz tri Marije ide crna Sara, uz kršćansko trojstvo Antikrist, uz tri dobre vile iz "Pepeljuge" ide četvrta, zla. Četvrta funkcija je uvijek nadopuna prvim trima koje tvore cjelinu iz koje su neki sadržaji izbačeni. Najčešće su tri funkcije "svijetle", a četvrta "tamna". Ovdje je uz tri crna čavla četvrti – svjetleći, možda zato što Romi po zapadnjačkoj percepciji pripadaju svijetu izvrnutih vrijednosti, "svijetu tamnih stranaca".

Također je prisutan i motiv vječnog lutalaštva koji Durand naziva motivom inferalnog trčanja kao imaginacijom nezaustavljivog tijeka vremena. On se može na vrlo sličan način, pronaći i u drugim njihovim legendama. Jedna nam kazuje da su Romi kao trgovci konjima lijepo primljeni u jednoj zemlji, pa su se u njoj naselili i počeli mirno živjeti – ali osvajač ih je otjerao iz nje. Nakon toga se oni više nigdje ne zaustavljaju, već neprestano trče. (Đurić, 1987.)

Mitovi o stvaranju svijeta

Zoroastrički te gnostički utjecaj na romsku mitologiju vidljiv je naročito u romskom mitu o stvaranju svijeta. Taj mit glasi ovako:

“Na nestvorenoj Zemlji (Phu) pojavio se jednog dana Bog (o Del), on ne bijaše sam, pokraj njega stajao je njegov vječni pratilac Đavao (o Bengh). O Del je izvor Dobra, o Bengh je izvor Zla. Obojica su jednako moćni i bez prestanka se bore jedan protiv drugoga. Bog i Đavao su zajednički sudjelovali u stvaranju čovjeka – pri stvaranju dviju zemljanih statuica. Đavo im je odredio spol, a Bog im je nadahnuo Riječ.” (Clebert, 1967.)

U zoroastričkoj genezi kao i u romskoj sudjeluju i Bog i Đavao, koji su jednako moćni te se neprestano bore jedan protiv drugog.⁸ Utjecaj gnostika također je vidljiv u romskom mitu o stvaranju. Kod njih kao i kod Roma Zemlja nije stvorena od Boga ili Đavla (Sotone), već postoji oduvijek. Po gnostičkoj predaji Sotona je prije svog pada bio veličanstven i vladao silama neba. Htio je biti sličan Bogu te je u tu svrhu sišao kroz elemente zraka i vode na nestvorenu Zemlju. Tad otkriva da je Zemlja pokrivena vodom. Kad siđe, nađe oblake koji su visili nad morskim prostranstvima. Nađe dvije ribe upregnute u volovsku zapregu kako oru svijet od izlaska do zalaska sunca. Zašavši u dubinu vode, nađe svoj "osop" (na starobugarskom svoju osobu) koja je vrsta ognja. Nakon toga se vraća na nebesa, gdje želi zauzeti prijestolje. Njega i njegove anđele tad Gospod izbaci s nebesa. Ali kako se Gospod sažalio nad njim, dopusti njemu i njegovim anđelima da sedam dana žare i pale po Zemlji. U tih sedam dana oni stvaraju čovjeka. (Jung, 1996.)

U domeni geneze također dolazi do izražaja priroda romskog svjetonazora kao sinteze muškog i ženskog načela. Osim Dela (Boga Oca) koji u sebe ujedinjuje sve karakteristike neba, oduvijek postoji nestvorena Zemlja ili Božanska Majka (de Devaleski). Tu klasični patrijarhalni monoteizam s dualizmom načela Dobra i Zla pronalazi nadopunu u "nestvorenom ženskom načelu prirode".

Kult ženskog božanstva i plodnosti

Središnji dio romskih religioznih obrazaca i prakse je štovanje ženskog božanstva s pripadajućim običajima kulta plodnosti. Kult Crne Sare datira iz predaje o tri Marije te četvrtoj numinoznoj figuri Romkinje (Sare la Kali) – i predstavlja samo nastavak serije ženskih božica koje su Romi štivali (Kali, Ištar, Sarai...). Predaja o tri Marije i Sari, ili pak o četiri Marije (četvrta je Crna Gospa), koja je zapisana 1448.godine, može se tumačiti ishodištem kršćanskog kulta Crne Gospe.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

Sara la Kali je bila Romkinja rođena u plemenitoj obitelji. Upravljala je svojim plemenom na obali Rhone (to se pleme bavilo metalom i trgovinom). Romi bijahu u to vrijeme mnogobošci i štovali su boginju Ishtar. Sari se jednog dana ukazalo da će doći tri sveteice koje su prisustvovala Isusovoj smrti te da im ona mora pomoći. Riječ je o tri Marije – Marija Salomska, Marija Jakovljeva i Marija Magdalena. Jednog dana ih je primijetila kako stižu na lađi. More je bilo olujno te je Sara na nj bacila svoje haljine i na njima otplovila prema sveticama te im pomogla da se domognu kopna. Sveteice su pokrstile Saru te su sve četiri počele propovijedati kršćanstvo među gadžima (neromima) i Romima. (Clébert, 1967.)

Iz te predaje te iz kulta Crne Sare proizlazi i običaj romskog hodočašća u francusko mjesto Sainte Marie de la Barque (de la Mer) 24. i 25. svibnja svake godine. On je vrlo zanimljiv i zbog ambijenta u kojem se zbiva i zbog prastarih običaja kulta plodnosti (izraženog izomorfizmom žene i drveta).

Kripta u koju Romi hodočaste je dijelom potopljena od podzemne vode te sadrži tri elementa: s lijeve strane stari, mitraistički, tauroboličan oltar, u sredini kršćanski oltar iz III. stoljeća i s desne strane kip Sare iz XVII. stoljeća (koji je navodno zamijenio jedan puno stariji kip). Romi provode noć u toj kripti. Postave stražare te drijemaju ili spavaju naslonjeni na zidove kripe. Pridošlice obavljaju na Sari dva obredna čina – dodiruju je (više trljaju) te po njoj vješaju svoju nošenu odjeću (rupce, rupčice, gaćice, grudnjake). Očito je riječ o Sarinoj moći iscjeljivanja bilo neposrednim dodirima s kipom, bilo posredovanjem nošene odjeće. Nakon noćnog bdijenja slijedi procesija do mora te simboličko umakanje koje je karakteristično za sve kultove plodnosti. (Clébert, 1967.)⁹

Također je zanimljiv romski Jurjevdan (Jurjevo).¹⁰ Ta svetkovina te svetkovine Bibije i obrednog vjenčavanja drveća kod Roma predstavljaju izravni nastavak obožavanja ženskog božanstva otjelovljenog u drvetu (osobito rasprostranjenog u Indiji).

Po mišljenju Frazera, takvi su običaji izraz kultova plodnosti koji kroz štovanje drveća štiju žensko božanstvo. Na pečatima Mohendžo Dara nalazi se slika raspolovljenog drveta u čijoj se sredini nalazi žensko božanstvo. U indijskim bajkama se opetuje motiv braka žene s drvetom. Kult ženskog božanstva otjelovljenog u drvetu sačuvali su Romi i u obredu Bibije. Oni božicu Bibiju poistovjećuju s drvetom te se obraćaju drvetu kao Bibiji, nudeći mu ribu, posna jela i piće. Također je među makedonskim Romima očuvan i obred vjenčavanja drveća. Svi ti obredi pokazuju da su Romi ostali vjerni prastarom matrijarhalnom obrascu koji se očituje u štovanju ženskog božanstva te svetkovinama plodnosti.

Analiza simbola na "srebrnom štapu starješine"

Za arhetipsku analizu vrlo je zanimljiv romski "srebrni štap starješine" s jabukom na vrhu te s autentičnim romskim znakom – Semnom, koji čini skupina simbola upisanih vertikalno ispod jabuke. Simboli ispod jabuke, redom odozgora prema dolje, su: NIAKO – pola sjekira, pola čekić, KHAM – sunce, SHION – mjesec u prvoj četvrti, TCHALAI – zvijezda te TRU-SHUL – križ.

Niako predstavlja svojevrsno romsko žezlo koje simbolizira, s jedne strane, vrhovnu vlast, a s druge strane, kovački zanat kao odrednicu Roma. Po tome vidimo koliko je kovački zanat, kao tradicionalna djelatnost, visoko rangiran u Roma.

Po sljedeća dva simbola, Suncu i Mjesecu vidljivo je da je romski svjetonazor sinteza solarno patrijarhalnog i lunarno matrijarhalnog obrasca. Matrijarhalni obrasci u romskoj mitologiji daju nam pravo pretpostaviti da je u dubokoj povijesti barem dio romskih plemena bio sjedilački. Patrijarhalno-solarni mitološki elementi kod Roma mogu se tumačiti njihovom dugom tradicijom nomadskog života (za koji su karakteristični takvi obrasci) kao i iz utjecajem religijskih vjerovanja sa više ili manje izraženim monoteističko-patrijarhalnim obrascima (judaizam, kršćanstvo, hinduizam, zoroastrizam, gnosticizam).

Dok Sunce ima karakter vrhovne spoznaje, Mjesec, kao "zvijezda koja mijenja oblik" ima magijski karakter te služi kao osnova mjerenja vremena. Također je, kao "zvijezda koja nestaje", odnosno kao "prvi pokojnik", povezan s podzemnim svijetom. Središnje mjesto Shiona na Semnu govori o Romima kao poklonicima lunarne epifanije s njenim svetkovinama žene i plodnosti. Od Shiona prema gore nalaze se simboli jedinstva vlasti, a prema dolje simboli rođenja sina-bogočovjeka koji žrtvuje svoj život radi spasenja svijeta. (Durand, 1991.)

Zvijezda na Semnu najvjerojatnije simbolizira Kristovo rođenje pod Betlehemskom zvijezdom kojemu po romskoj legendi odaju počast tri kralja, od kojih je jedan romski kralj. Rođenje Krista je ujedno i rođenje arhetipskog sina-bogočovjeka.

Rođenje iskupitelja grijeha (spasioca) te njegova žrtva i uskrsnuće u svrhu omogućavanja daljnjeg tijeka vremena predstavljaju prastari arhetip ratarskih epifanija s običajima žrtvovanja, rasprostranjen po Mediteranu i Bliskom istoku (Oziris, Tamus, Orfej, Dionis, Sandan, Hipolit). Ratarske epifanije sina tvore viši stupanj matrijarhalnih kultova plodnosti. Figura sina tu je eufemizacija junaka – junak kao sin je nužno uvjetovan i povezan s majkom, Velikom božicom. (Mandić, 1954.) U tom se smislu Romi dobro uklapaju u kršćansku predaju, koja sadrži u sebi elemente matrijarhalne epifanije sina.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

U skladu s tim čini se da Troshul (križ) na Semnu simbolizira žrtvenu smrt Sina Božjeg. Njegova žrtva može se tumačiti kao eufemizacija godišnjih žrtvovanja kod starih ratarskih civilizacija (žrtvuje se neki čovjek ili životinja radi umilostivljenja bogova). Takva su žrtvovanja bila karakteristična za prastanovništvo Italije, stare Germane, Perzijce, Židove, kao i za Astece i Maje na američkom kontinentu. (Durand, 1991.) Svake godine kršćani obnavljaju sjećanje na Kristovo raspinjanje, svake godine se on ponovno raspinje, ne bi li iskupio grijeh svijeta, umilostivio budućnost te osigurao ljudima mjesto u vječnosti. Prisutnost Troshula u romskom Semnu još jednom pokazuje njihovu privrženost starom ratarskom arhetipu koji je preživio kroz kršćanstvo.

Jabuka na vrhu štapa starješine može simbolizirati jedinstvo, slogu, plodnost, ljubav. Ali može simbolizirati i grijeh. Grijeh ima visoko značenje u svjetonazoru Roma, on je u korijenu njihove geneze. On je uzrok njihova prokletstva te sudbine koju im je to prokletstvo donijelo.

ZAKLJUČAK

Ponajprije se može zaključiti da su Romi nastavljači matrijarhalno lunarne epifanije koja se izražava štovanjem ženskog božanstva i svetkovinama plodnosti, i kao takvi su baštinci "noćnog sustava vrijednosti". Na temelju toga se može pretpostaviti da je bar dio romskih plemena jednom u povijesti bio sjedilački. Matrijarhalni obrazac najviše dolazi do izražaja u kultu Sare la Kali, kao i u romskoj svetkovini Jurjevdana, Bibije i vjenčavanja drveća koje pokazuju tipično vjerovanje u otjelovljenost ženskog božanstva u drvetu.

Romska okultna baština može se objasniti utjecajem Egipta, a i dodirima sa židovskim narodom. Nadalje, prema Eliadeu je za prvobitne šamanske zajednice karakteristična sinteza kovaštva, glazbe i plesa te magije. Čini se da taj Eliadeov uvid o karakteru šamanskih zajednica najbolje definira romsku kulturu koja se pokazuje upravo kao sinteza navedenih djelatnosti.

U području interpretacije stvaranja svijeta Romi su patrijarhalni monoteisti. Tu karakteristiku oni baštine iz tradicionalnog nomadskog stila života kao i iz utjecaja judaizma, zoroastrizma te gnosticizma. Također, sudjelovanje Đavla pri stvaranju ljudi te izjednačavanje moći načela Dobra i načela Zla u njihovom mitu o stvaranju svijeta neupitno ih povezuje sa zoroastričkom i gnostičkom predajom.

Romski religijski svjetonazor predstavlja sintezu muških i ženskih elemenata, karakterističnu za pretkršćanske ratarske epifanije velike majke i sina-bogočovjeka, kao i za samo kršćanstvo (naročito Marijin kult). Ta sinteza je naročito pri-

sutna u mitološkoj postavci o nestvorenoj Zemlji (Božanskoj majci) kao ravnopravnim načelom s nebeskim Bogom-Ocem. Zbog tih činjenica Romi se lako identificiraju sa kršćanskim svjetonazorom.

Pronađena je velika sličnost između romskih legendi i starozavjetne predaje, ali ne toliko na razini religijskih arhetipova koliko na razini opisa povijesnih zbivanja starog svijeta. Sličnost između židovskih i romskih arhetipova osobito je prisutna na razini zajedničke im sudbine "lutajućih naroda" te "nepoželjnih stranaca". Kod oba naroda prisutni su arhetipovi izvornog grijeha te osuđenosti na vječno lutanje, kao i "mit o obećanoj zemlji".

Grijež izdaje Krista, zabrana incesta, romsko prokletstvo i osuđenost na lutanje, povezanost sa svijetom Bliskog istoka i starozavjetnim predanjem, okultne vještine, štovanje ženskog božanstva, svetkovine drveća i plodnosti, dualizam Dobra i Zla u području stvaranja te sintetizam muškog i ženskog načela – sve su to općecivilizacijski arhetipski motivi koji se mogu izvesti dijelom iz romske lutalačke sudbine te dijelom iz njihova dodira sa mnogim religijama i kulturama. Romi su "narod posrednika", živa knjiga iz koje bi euroazijski narodi mogli učiti o vlastitoj povijesti te o mitologijama i religijama koje su u osnovi te povijesti.

Unatoč tim činjenicama romski narod je prošao sudbinu marginaliziranja, siromaštva, progona i ubijanja koje je kulminiralo u II. svjetskom ratu. Danas su oni u procesu buđenja nacionalne svijesti, prihvaćanja svojeg nacionalnog bića i kulturne baštine. Postoje mnoga nastojanja da se Romi opismene, izobrazu, te da se romskim obiteljima i djeci pruži mogućnost za human život. Ipak, tih nastojanja bi trebalo biti puno više.

BILJEŠKE

¹ Okultno znanje se prenosi usmeno, to je bilo načelo egipatskog svećenstva – zato o njihovim znanjima nema dokumenata.

² Činjenica je da su romska plemena dugo živjela u Alepu (samo je pitanje je li tek nakon seobe iz Indije, ili se pak iz Alepa jedan dio romskih plemena zaputio u Indiju). Ime Luri je slično imenu Nuri - Nawari (nomadi Sirije, Egipta i Izraela).

³ Po nekim izvorima Romi kroz povijest imaju naročitu sklonost prema incestuoznoj vezi, naročito prema brakovima bratić-sestrična. Ta sklonost je objašnjiva time što su oni po svojim ženidbenim pravilima endogamni narod (žene se unutar romske zajednice).

⁴ Neobična je činjenica da je u gnostičkom kvaterniju iz prvih stoljeća nove ere prisutan lik Mavarke-Ciganke, ako su Romi u Europu došli tek u XIV. stoljeću.

⁵ "Bit ćeš potukač i bjegunac na zemlji. ... I Ada (prva žena Lameha – Kainovog potomka) rodi Jabela; od njega se narodiše koji žive pod šatorima i stoku pasu... A bratu njegovu bješe ime Jubal; od njega se

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

narodiše gudači i svirači. A i Sela rodi Tubalkaina koji bješe vješt kovati svašta od mjedi i od gvožđa (Clébert, 1967.; 14)."

⁶ Nalazi tih iskopina mogli bi se i drukčije tumačiti. Postoji teorija da je arijsko stanovništvo prvotno živjelo na prostoru Skandinavije (vedske himne govore o suncu koje izlazi na jugu, zvijezdama koje kruže nebeskim svodom, danu i noći koji traju po šest mjeseci...). U uvjetima hlađenja klime u Skandinaviji, a otopljanja u drugim krajevima Zemlje oni su se počeli spuštati prema Bliskom istoku i Indiji kamo su i donijeli svoje mitove i religiju – hinduizam. (Tilak, 1987.)

⁷ Duh umrlog Roma u stanju je proizvesti "dvojnika pokojnika". To se može dogoditi u slučaju naprasno umrle osobe, ili pak grijeshnog Roma. Taj dvojniki ima mogućnost ustati iz groba, najčešće radi osvete.

⁸ Ahura Mazda živi na nebesima te tamo stvara nebeska bića, prauzornog čovjeka te prvobitnog bika. Ahriman živi na Zemlji te tamo stvara demone i životinje. Ahrimanovi demoni stalno napadaju prauzornog čovjeka želeći mu patnju i smrt. Ahura Mazda i Ahriman oduvijek postoje neovisno jedan o drugome. Oni predstavljaju suprotstavljena načela Dobra i Zla, svjetla i tame, života i smrti. Ta su načela u vječnoj borbi.

⁹ Obredi vješanja odjeće poznati su kod indijskih Dravida koji vjeruju da se bolest može izliječiti vješanjem odjeće bolesnika na sveto drvo koje je otjelovljenje ženskog božanstva. Stabla okićena dronjcima čest su prizor u Indiji; Indijci takva stabla zovu *chitraiva Bhavani*, naša Gospa od krpa.

¹⁰ Jurjevdan je glavna proljetna svetkovina Roma. Tad oni posijeku mladu vrbu, okite je cvijećem i vijencima i zabiju u zemlju. Ujutro se svi okupljaju oko drveta. Glavni lik obreda je "zeleni Juraj". To je mladić pokriven lišćem i cvijećem. On baca rukovet trave stoci (protiv oskudice), zabije tri čavla u vrbu, izvadi ih i baca u vodu. Frazer misli da se to radi da bi se umilostivili vodeni duhovi. Đurić misli da je riječ o obrednom ubijanju duhova koji žive u drvetu. Na kraju Jurja pokušaju baciti u vodu, ali bace samo lišće i cvijeće. (Đurić, 1987.)

LITERATURA

Biblija (1974), Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Cavendish, R., Ling, T. O. (1990), *Mitologija*, Mladinska knjiga – Ljubljana, Zagreb.

Clébert, J. P. (1967), *Cigani*, Naprijed, Zagreb.

Durand, G. (1991), *Antropološke strukture imaginarnog*, August Cesarec, Zagreb.

Đurić, R. (1987), *Seobe Roma*, BIGZ, Beograd.

Jung, C. G. (1996), *Aion*, ATOS, Beograd.

Keller, W. (1997), *Povijest Židova*, Naprijed, Zagreb.

Mandić, O. (1954), *Od kulta lubanja do kršćanstva*, Matica Hrvatska, Zagreb.

Tilak, B. G. (1997), *Arktička pradomovina Veda*, NIRO Književne novine, Beograd.

Vekerdi, J. (1994), Ideja Boga kod Roma, članak iz *Lettre Internationale*, tromjesečna europska revija, gl. urednik S. Prosperov Novak, 4 (13/14), str. 84-86.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

The Origins, Mythology and Beliefs of Gypsies

Maja DRAGUN
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

This text deals with issues of Gypsy origin, and analysis of their well-known myths and religious beliefs. The problems of this study are manifold: the Gypsy culture is based mostly on legends spread by word of mouth, meaning that their historical events are difficult to define, both in terms of time and content. Furthermore, Gypsies have in their thousands of years of travel come into contact with practically all Indo-European cultures, mythologies and religions. It is therefore hard to determine to what extent some of the phenomena of their culture are original or inherited. There is also the question of their influence on other cultures. The legends of their origins have been analysed as well as theories of experts on the same problem, including the influence of Hinduism, Zoroastrism, Judeo-Christianity, Egyptian and Gnostic traditions on Gypsy myths and religious beliefs. A deep incorporation of the cult of female deity and fertility into the philosophy of life and customs of Gypsies was also identified. This indicates they were the inheritors of the matriarchal world leading to the conclusion that once long ago at least part of the Gypsy tribes were sedentary. In the interpretation of archetypes from Gypsy myths and legends the classification of symbolic schemes and archetypes of G. Durand was used first and foremost, and to a lesser degree Jung's archetypology.

Ursprung, Mythologie und Glaubensinhalte der Zigeuner

Maja DRAGUN
Ivo-Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Vorliegender Text widmet sich der Frage des Ursprungs der Zigeuner und beschäftigt sich mit der Analyse bekannter Mythen und religiöser Glaubensinhalte. Bei der Untersuchung begegnet die Verfasserin mehrfachen Problemen: die Kultur der Roma gründet sich hauptsächlich auf mündlich überlieferten Legenden, und das heißt, dass die Ereignisse aus der Geschichte der Zigeuner sowohl zeitlich als auch inhaltlich schwer zu bestimmen sind. Auf ihrer tausendjährigen historischen Reise kommt diese Volksgruppe außerdem mit praktisch allen indoeuropäischen Kulturen, Mythologien und Religionen in Berührung. Daher ist schwer zu entscheiden, welche Erscheinungen ihrer Kultur autochthon und welche übernommen sind. Es stellt sich überdies die Frage, in welchem Maße wiederum die

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 9 (2000),
BR. 2-3 (46-47),
STR. 317-333

DRAGUN, M.:
PODRIJETLO...

Zigeuner andere Kulturen beeinflussten. Die Verfasserin beschäftigte sich mit den Ursprungslegenden der Zigeuner sowie mit romanologischen Theorien zu diesem Problem. Besprochen werden folgende Einflüsse: Hinduismus, Zoroastrismus, Judentum, Christentum sowie ägyptische und gnostische Traditionen, die die Mythen und den religiösen Glauben der Zigeuner durch die Jahrhunderte geprägt haben. Es wurde festgestellt, dass Weltanschauung und Brauchtum der Roma aufs engste mit dem Kult der weiblichen Gottheit und der Fruchtbarkeit verwoben sind. Die Zigeuner erweisen sich so als Erben der matriarchalen Weltanschauung, woraus man schließen kann, dass in der Vergangenheit zumindest ein Teil der Zigeunerstämme sesshaft war. Die Interpretation der in den Mythen und Legenden erscheinenden Archetypen bediente sich vornehmlich der Klassifizierung symbolischer Schemata und Archetypen nach G. Durand, in geringerem Maße auch der Jung'schen Archetypologie.